

Алла Самко

м. Київ

ПРОВІДНІ ФУНКЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

На сучасному етапі розвитку суспільства освіту дорослих можна розглядати як складову системи неперервної освіти, що має свою специфіку, як складну поліфункціональну систему, спрямовану на задоволення фундаментальних потреб в освіті, культурі, саморозвитку, самореалізації особистості.

Головною метою сучасної освіти є підготовка громадян, здатних генерувати нові ідеї, творчо мислити, гнучко адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, раціонально діяти в умовах, що вимагають інноваційних рішень та нестандартних підходів. Цю ідею покладено в основу неперервної освіти, особливе місце у системі якої належить освіті дорослих. Саме дорослій людині доводиться досить часто змінювати свій соціальний статус, усвідомлювати зміни в соціальному середовищі з метою вирішення різноманітних проблем як у професійній сфері, так і повсякденному житті, що потребує нових знань та умінь. Відтак надзвичайно актуальною проблемою є створення оптимальних умов та пошук шляхів підвищення якості освіти дорослих задля забезпечення ефективності соціально-економічного розвитку суспільства [4].

Призначення освіти дорослих полягає у перетворенні внутрішнього світу, адекватному перетворенням зовнішнього світу, і тому підкреслюється її роль у таких соціальних проблемах, як: боротьба з бідністю; державна безпека; гендерна політика; здоров'я і здоровий спосіб життя; конкуренція на ринку праці; перепідготовка військових; освіта для ув'язнених; нова професія для безробітних; соціальна реабілітація інвалідів; маргінальні групи населення; соціокультурне середовище й екологія; інформаційні технології та доступність інформаційних засобів; соціальне партнерство як технологія освіти дорослих і як соціальне замовлення на нову норму взаємодії в суспільних відносинах.

Сутність системи освіти як соціального інституту полягає передусім в її соціальних функціях, які у різних країнах і в різні історичні періоди виявляються неоднаково.

Соціальні функції освіти це роль, яку освіта як соціальний інститут виконує щодо потреб суспільства або окремих його сфер. На їх особливості впливають рівень розвитку і потреби суспільства, сформульовані державою соціальна мета і принципи освіти.

Роль освіти дорослих у соціально-економічному розвитку суспільства полягає в забезпеченні позитивних результатів соціальних змін та впливає із її соціальних функцій, серед яких головними дослідники називають адаптивну, компенсаційну, соціокультурну (розвиваючу), аналітичну, перетворювальну, прогностичну, комунікативну, заохочувальну, соціально-терапевтичну, ресоціалізацій, гуманістичну, урбаністичну, демографічну, функцію історичного спадкоємництва та наслідування соціального досвіду. Розглянемо окремі з них.

Так, адаптивна функція освіти дорослих спрямована на регулювання відносин у швидкозмінному зовнішньому середовищі: перша альтернатива – основна маса громадян потребує «адаптації», «підготовки до життя», «соціально і життєво важливих навичок», тощо; друга альтернатива – демократична – підвищення освітнього і культурного рівня всього дорослого населення країни [1].

Компенсаційна функція освіти традиційно розглядається як сукупність завдань з компенсування недоліків попередніх рівнів освіти й забезпечення балансу власної компетентності і сучасних вимог до професії. Як зазначає В. Онушкін, компенсація в освіті – це важлива умова для соціальної і професійної мобільності, основа вільного вибору і зміни професії у відповідності з індивідуальними нахилами і суспільними потребами, забезпечення необхідного динамізму і мобільності в умовах сучасного суспільства.

Соціокультурна (розвиваюча) функція освіти дорослих спрямована, перш за все, на поступове збагачення діяльнісних здібностей людини та її духовного

світу (В. Онушкін); на саморозвиток, самоорганізацію кожної особистості, на її оновлення; на зміни та прогностичний вплив на соціальні процеси. Реалізація соціокультурної функції освіти дорослих відбувається через: оновлення інтелектуального та інформаційно-технологічного аспектів освіти; духовно-практичне усвідомлення дійсності; накопичення і відтворення професійних і суспільних цінностей (політичних, правових, моральних тощо) для підвищення якості життя людини; обмін кроскультурними освітніми ініціативами; міжсуб'єкту андрагогічну взаємодію [2].

Соціально-терапевтична функція спрямована на соціальну ідентифікацію, ресоціалізацію, на адаптацію до нових життєвих обставин, та на оволодіння знаннями і уміннями, які допоможуть подолати соціальний і психічний дискомфорт. Ця функція проявляється в тому, що дає життєвий імпульс людям похилого віку, «підказує» сенс життя людям з обмеженими можливостями, виліковує комплекси неповноцінності, які виникають у людей із самих різних причин; у кризових ситуаціях освіта виводить із стану депресії, пропонує вихід із складної ситуації [1].

Відповідно до соціальних функцій освіти дорослих науковці І. Колесникова, Т. Браже, А. Марон, Н. Василенко, В. Вершиніна та ін. розрізняють такі її види й форми: додаткова або розвиваюча (спрямована на задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого росту), компенсаторна (передбачає заповнення пробілів у базовій освіті), адаптуюча (оперативна підготовка й перепідготовка в умовах виробничої і соціальної ситуації, що постійно змінюються), випереджаюча [3, с. 180].

Слід наголосити, що ефективність навчання дорослих має урахувати їх особливості, зокрема, вікові, психічні та професійні; наявність певного освітнього рівня; власний життєвий досвід; наявність потреби в знаннях, але задля отримання власної вигоди та досягнення успіху від засвоєння матеріалу.

Багатий і різноманітний життєвий досвід дорослої людини є самостійним джерелом знань і потребує індивідуалізації навчання. У дорослих має місце переорієнтація від принципу акумулювання знань (предметне навчання) до

підвищення рівня компетентності (проблемне навчання) завдяки здатності до ефективних дій під час вирішення конкретних життєвих ситуацій. Доросла людина усвідомлює, що вона є самостійною, самокерованою особистістю. Вона прагне, переважно, до самоосвіти, самовиховання та саморозвитку [4].

Водночас, до головних умов підвищення рівня освіти дорослих в сучасному соціумі доцільно віднести зростання мотиваційної складової навчання; наближення освіти до реалій соціального життя; партнерство закладів освіти з соціальними організаціями та засобами масової інформації з метою створення освітніх ресурсів; гуманітаризація освіти, яка є умовою формування глобального мислення, що дозволить людині вирішувати проблеми розвитку суспільства; відхід від формальної структури освіти дорослих.

Освіта дорослих, на нашу думку, ґрунтується на двох головних чинниках: особистісному (сприяє особистісному та професійному розвитку індивіда) та соціальному (полягає в розвитку людини як суб'єкта соціальної взаємодії, підвищенні її ролі у соціально-економічному розвитку суспільства).

Таким чином, освіта дорослих виступає як сфера неперервного розвитку і буття людини, як провідний фактор формування нових методологічних орієнтирів сучасного суспільства. Перспективи ж розвитку освіти пов'язані з актуалізацією місця і посиленням ролі освіти дорослих у тому процесі, який переживає сучасне суспільство.

Література:

1. Архипова С. П. Основи андрагогіки : навч. посібник / С. П. Архипова. – Черкаси – Ужгород, 2002. – 184 с.
2. Лук'янова Л. Б. Соціокультурна функція освіти дорослих у сучасному суспільстві / Л. Б. Лук'янова // Вісник Черкаського університету. – 2010. – Вип. 183. – С.6-12.
3. Основы андрагогики / И. А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П. Тонконогая и др.; под ред. И. А. Колесниковой. – М.: Издательский центр „Академия”, 2003.- 240 с.
4. Соболева С. М. Освіта дорослих як важливий фактор розвитку суспільства / С. М. Соболева // Вісник Черкаського університету. – 2012. – С.122-126.